

**SIGURNOSNA
INFORMACIJA**

SAFETY INFORMATION

BROJ: 2015/005 Rev.02

NUMBER: 2015/005 Rev.02

CRNA GORA
AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO

Naslov / Title:

**Implementacija Globalnog akcionog plana za smanjenje rizika od neodobrenog izlaska na PSS
(Global Action Plan for the Prevention of Runway Incursions)**

Na osnovu člana 6 stav 1 tačka 10 Zakona o vazдушnom saobraćaju („Službeni list CG“, br. 30/12, 30/17, 82/20, 53/25 i 141/25), Agencija za civilno vazduhoplovstvo donijela je:

SIGURNOSNU INFORMACIJU

Broj: 2015/005 Rev.02

Na inicijativu:

Agencija za civilno vazduhoplovstvo

Referentni propisi:

- Zakon o vazдушnom saobraćaju („Službeni list Crne Gore“, br. 30/12, 30/17, 82/20, 53/25 i 141/25),
- Globalni akcioni plan za smanjenje rizika od neodobrenog izlaska na poletno-sletnu stazu (u nastavku teksta: PSS; *Global Action Plan for the Prevention of Runway Incursions - GAPPR*)

Primjena:

Ova Sigurnosna informacija odnosi se na sve vazduhoplovne subjekte iz tačke 3 ove sigurnosne informacije.

1. Uvod

Nacionalni program sigurnosti vazdušnog saobraćaja (u daljem tekstu: Nacionalni program) je dokument koji je donijela Vlada Crne Gore na sjednici od 06. avgusta 2020. godine i predstavlja spoj regulatornih zahtjeva i aktivnosti koje vazduhoplovni subjekti preduzimaju u cilju održavanja i unapređenja sigurnosti u vazдушnom saobraćaju, a razvijen je u skladu sa standardima Međunarodne organizacije civilnog vazduhoplovstva – ICAO i Evropskim programom za sigurnost vazdušnog saobraćaja – donijetim od strane Evropske Komisije. Implementacija Nacionalnog programa je obavezujuća za sve vazduhoplovne subjekte u određenoj mjeri i u skladu sa propisima na koje upućuje.

Globalni plan za sigurnost vazduhoplovstva (*GASP – Global Aviation Safety Plan*) kao jednu od pet visoko rizičnih kategorija događaja navodi neodobrene izlaske na PSS.

Globalni akcioni plan za smanjenje rizika od neodobrenog izlaska na PSS definiše subjekte i korake koji se preduzimaju u cilju smanjenja rizika od neodobrenog izlaska na PSS.

2. Prikaz stanja

Neodobreni izlasci na PSS predstavljaju jednu od najvećih prijetnji **sigurnosti u vazduhoplovstvu**. Iako se godinama pokušava smanjiti njihov broj, incidenti se i dalje dešavaju širom svijeta, naročito kako raste obim saobraćaja. Iako se u nekim regionima čak 70% incidenata odnosi na generalnu avijaciju, sve više raste i učešće komercijalnih operacija.

Rizik od izlaska na poletno-sletnu stazu je složen i može se smanjiti jedino zajedničkim radom svih aktera — operatora vazduhoplova, pružaoca usluga u vazdušnoj plovdbi (ANSP-ova), aerodroma i nadležnih vlasti. Zato je razvijen **GAPPRI**, globalni plan nastao kroz saradnju više od **200 stručnjaka iz 80 organizacija** širom svijeta, koji zamjenjuje prije toga razvijeni Evropski akcioni plan za smanjenje rizika od neodobrenog izlaska.

GAPPRI se sastoji iz dva dijela, prvi dio su preporuke, sa spiskom akcija koje različite organizacije treba da preduzmu, i drugi dio, smjernice i objašnjenja za implementaciju akcija iz prvog dijela.

Nalazi i preporuke iz **Prvog dijela GAPPRI** zasnivaju se na analizi brojnih globalnih i regionalnih podataka, uz kombinovanje sa operativnim iskustvom. Pristup je bio sveobuhvatan — nisu proučavani samo opasni događaji, već i svakodnevne operacije, uključujući i poželjne i nepoželjne ishode. Na osnovu toga izvedeni su sljedeći ključni zaključci i nalazi:

- **Ljudski faktor:** Piloti, kontrolori letenja i vozači na manevarskim površinama rade pod različitim pritiscima i opterećenjima, prilagođavaju se složenim uslovima i balansiraju više zadataka odjednom. Iako ta prilagodljivost obično doprinosi sigurnosti, ponekad dovodi do grešaka poput distrakcije, pogrešne komunikacije, pogrešnog prepoznavanja situacije ili nepravilne primjene procedura, što može rezultirati ozbiljnim incidentima.
- **Nedostatak globalnog „posljednjeg sloja odbrane“** protiv sudara na pisti (nema ekvivalenta ACAS-u/TCAS-u na zemlji).
- **Slaba situaciona svijest.** Više od trećine ozbiljnih incidenata moglo bi se spriječiti boljim tehnologijama koje pomažu kontrolorima letenja da uoče potencijalne konflikte. Za pilote, stop-barovi i slične barijere znatno poboljšavaju pregled situacije.
- **Loša komunikacija i koordinacija.** Čest uzrok incidenata je narušena komunikacija i koordinacija između kontrolora letenja i pilota. To uključuje situacije kao što su: davanje istovremenih dozvola različitim vazduhoplovima na istoj PSS, vazduhoplovi koji se ukrštaju zbog pogrešno protumačenih instrukcija, te problemi u komunikaciji vozača vozila na manevarskim površinama zbog jezičkih barijera ili različitih komunikacionih kanala.
- **Izazovi u navigaciji po površinama aerodroma.** Pogrešno pozicioniranje vazduhoplova ili vozila slabe svjesnosti o poziciji ili navigacije ukazuje na proceduralne propuste, nedovoljno precizne navigacione sisteme, kao i na nedostatke u oznakama, markacijama i osvjetljenju aerodroma.

GAPPRI nudi sveobuhvatan i zajednički plan za unapređenje sigurnosti kroz usklađene preporuke preko minimalnih propisa. Cilj je da svi akteri unaprijed djeluju kako bi smanjili rizik od neodobrenih izlazaka na pistu. Plan sadrži **127 preporuka** za sve relevantne grupe — operatore aerodroma, ANSP-ove, operatore vazduhoplova, proizvođače, nadležne vlasti i istraživačke organizacije. Preporuke se između ostalog odnose na:

- Bolju obuku i razvoj kompetencija osoblja.
- Uvođenje naprednih tehnologija za prikaz pozicije, upozorenja i praćenje odstupanja.
- Poboljšane procedure i timski rad tokom operacija na zemlji.
- Standardizovanu komunikaciju i bolju frazeologiju.
- Unapređenje vizuelnih pomagala (oznake, svjetla, stop-barovi).

- Umanjivanje rizika projektovanjem infrastrukture.
- Plansko upravljanje infrastrukturom i efikasniji sistemi upravljanja sigurnošću.

GAPPRI predstavlja putokaz za umanjene rizika i jačanje otpornosti u vazduhoplovstvu, kako bi se porast saobraćaja mogao sigurno podržati. Preporuke obuhvataju hitne i kratkoročne mjere, srednjoročna rješenja zasnovana na novim tehnologijama, kao i dugoročna istraživanja sa velikim potencijalom za umanjene rizika.

Sljedeći koraci uključuju saradnju svih aktera na:

- procjeni šta je od preporuka primjenljivo,
- izboru najboljih praksi za njihovo uvođenje,
- procjeni uticaja,
- sprovođenju konkretnih mjera i praćenju njihove efikasnosti,
- razmjeni naučenih lekcija.

GAPPRI naglašava da različiti aerodromi imaju različite rizike i podstiče dijeljenje uspješnih rješenja, kako bi se globalno unaprijedila sigurnost i stvorio otporniji avio-sistem.

3. Način implementacije

Novo izdanje GAPPRI je donijelo značajnu reorganizaciju ranijeg dokumenta (napomena: ranije se odnosio na Evropu i zvao se: Evropski akcioni plan za smanjenje rizika od neodobrenog izlaska na poletno-sletnu stazu – EAPPRI). U odnosu na ranije verzije, sada su u prvom dijelu jasno definisani subjekti koji bi trebale da implementiraju pojedine preporuke iz GAPPRI. Ti subjekti su:

- Operatori međunarodnih aerodroma
- Pružaoci usluga u vazdušnoj plovdbi (ANSP)
- CAT Operatori vazduhoplova
- Proizvođači vazduhoplova
- Države i nadležne vlasti
- Preporuke u vezi istraživanja i razvoja

Druga značajna novina je što, osim samih preporuka, sada za svaku od preporuka u drugom dijelu GAPPRI imamo i uputstva i objašnjenja kako implementirati preporuke.

Navedeni subjekti, po potrebi u saradnji sa lokalnim tijelom zaduženim za sigurnost PSS, na aerodromu treba da razviju sopstveni Plan implementacije za smanjenje rizika od neodobrenog izlaska na PSS na konkretnom aerodromu, na način kako smatraju najboljim i primjerenim svojim operacijama, te na način da se u najvećoj mogućoj mjeri implementiraju preporučene aktivnosti GAPPRI. Plan implementacije treba da obuhvati i predložene aktivnosti za koje subjekt procijeni da mogu imati uticaj na umanjene ovog rizika. Uzimajući u obzir da je GAPPRI donesen tako da bude sveobuhvatan, odnosno da podrazumijeva i Operatore aerodroma koji imaju desetina miliona putnika, kao i Operatore aerodroma koji imaju par stotina hiljada putnika, subjekti na koje se odnosi treba da se prema preporukama odrede, te ukoliko neka aktivnost nije primjenjiva, unutar svog plana implementacije treba da obrazloži razlog neprimjenljivosti. Voditi računa

**SIGURNOSNA
INFORMACIJA**

SAFETY INFORMATION

BROJ: 2015/005 Rev.02

NUMBER: 2015/005 Rev.02

CRNA GORA
AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO

da je EAPPRI već sadržavao veći dio preporuka, te da subjekti koji su u skladu sa prethodnom revizijom ove sigurnosne informacije razvili Plan implementacije treba da ažuriraju postojeći plan. Takođe, Plan implementacije može da bude integralni dio drugog dokumenta, uz naglašavanje na koju od preporuka se odnosi planirana aktivnost iz plana.

GAPPRI je dostupan za preuzimanje na sljedećim linkovima:

<https://skybrary.aero/articles/global-action-plan-prevention-runway-incursions-gapri>

<https://www.eurocontrol.int/publication/global-action-plan-prevention-runway-incursions-gapri>

4. Prihvatanje i praćenje sprovođenja planova implementacije

U roku od 12 mjeseci od dana stupanja na snagu ove Sigurnosne informacije, subjekti odgovorni za implementaciju pojedinih aktivnosti treba da dostave planove implementacije Agenciji za civilno vazduhoplovstvo. Agencija za civilno vazduhoplovstvo će pratiti implementaciju planova i aktivnosti koje nadležni subjekti preduzimaju u cilju smanjenja rizika od neodobrenog izlaska na PSS.

5. Stupanje na snagu

Ova Sigurnosna informacija stupa na snagu danom donošenja i objavljuje se na internet stranici Agencije.

Direktor / Director
Ivan Ščekić

Datum / Date